

OPAS

MOBIILIPYHIINVAELLUSREITIN
TEKOON

**“Otan
yhden askelen
kerrallaan ja
pääsen perille.”**

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
Alkusanat	4
Mitä on pyhiinvaellus?	4
Motiivit lähteä ovat moninaiset	4
Pyhiinvaellus on matka	5
Pyhiinvaellus menetelmänä	6
Pyhiinvaelluksen seitsemän avainsanaa	8
Pyhiinvaelluskeskus	10
Miksi kehittää omia mobiilireittejä?	10
2 AJATUKSESTA ALKUUN	12
Projektia käynnistettäessä on hyvä pohtia seuraavia kysymyksiä	12
3 KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS	16
Reitti ja sen sisältö	16
Tekninen toteutus	20
Musiikki ja tekijänoikeudet	24
Reitin merkitseminen maastoon	25
Valmiin reitin julkaiseminen ja tiedotus	26
4 REITIN KÄYTTÖ JA YLLÄPITO	28
5 LOPUKSI	29
6 IDEOITA JA MATERIAALIA	30
Kirjallisuutta ja linkkivinkkejä	30
Projektisuunnitelman mallipohja	31

TEKSTI: Saara Valkama **TEKSTIN MUOKKAUS JA LISÄYKSET:** Karoliina Haapalehto, Annastiina Papinaho **KUVAT:** Aleksi Saariranta, Karoliina Haapalehto **KUVITUS S. 8–9:** Tuuli Sunden **LOGO JA ILME:** Jani Käsmä

1 JOHDANTO

Alkusanat

Tämän oppaan pohjana toimii diakoni Saara Valkaman tekemä Sininauhaliiton tilaama opinnäytetyö. Kokonaisuutta on hiukan muokattu ja tekstiä alkuperäiseen lisätty. Oppaassa kerrotaan aluksi hiukan pyhiinvaelluksesta, miksi siihen kannattaisi toimijana ja seurakuntana tarttua. Sen jälkeen avataan käytännön esimerkein, miten voi rakentaa mobiilipyhiinvaellusreitit, mitä se vaatii ja millaisiin asioihin kannattaa varautua reittiä työstäessä.

Mitä on pyhiinvaellus?

Pyhiinvaellus on ikivanha mutta samalla ajassa elävä perinne. Se tunnetaan kaikista maailmanuskonnoista. Ihmisellä on ikiaikainen kaipuu tehdä matkaa pyhille paikoille ja etsiä hiljaisuutta. Aikoinaan pyhät paikat ovat usein olleet vesien äärellä tai korkeilla paikoilla, joista näkee kauas. Nykyäänkin pyhiä paikkoja ovat esimerkiksi erilaiset luontokohteet tai kirkot, joista useat on perustettu esikristil-

lisen ajan pyhille paikoille, esimerkiksi pyhien lehtojen tai kalmistojen äärelle. Kristillisten pyhiinvaellusten kultakautta elettiin keskiajalla, jolloin pyhiinvaelluksen voi sanoa olleen massaturismia. Sen jälkeen perinne hiipui Suomessa luterilaisuuden myötä. Kuitenkin 1990-luvulta lähtien pyhiinvaellusten suosio on kasvanut ja nyt eletään pyhiinvaellusten toista aaltoa. Esimerkiksi vuonna 2019 Santiago de Compostelaan johtavilla pyhiinvaellusreiteillä kulki vähintään 350 000 vaeltajaa. Maailmanlaajuisesti pyhiinvaellus liikuttaa miljoonia ihmisiä vuosittain.

Motiivit lähteä ovat moninaiset

Pyhiinvaelluksen motiivit ovat moninaiset. Siinä yhdistyy luonnossa kulkeminen, liikkuminen, kulttuurihistoria, hengellisyys/henkisyys, kehollisuus, tarinallisuus ja kokonaisvaltainen kokemuksellisuus. Vaeltajat lähtevät erilaisista syistä liikkeelle. Yhtä kiinnostaa vaeltaminen ja luonnossa liikkuminen, tois-

ta kiehtoo keskiaika ja kulttuurihistoria, kolmas kaipaa avaraa tapaa omalle rukoukselle ja haluaa hoitaa hengellistä elämäänsä luonnossa kulkien, neljäs haluaa ottaa etäisyyttä arkeen jossain elämän risteyskohdassa. Pyhiinvaeltajia yhdistää kuitenkin merkityksen etsiminen ja merkityksen antaminen. Harvoin pyhiinvaellukselle lähdetään yhdestä tietystä syystä, vaan usein eri motivaatiot lomittuvat, ja kokemuksesta kasvaa kokonaisvaltainen ja joskus elämää mullistava. Monet etsivät mahdollisuuksia lähteä matkalle ympäristöä kunnioittaen ja lähireittejä hyödyntäen. Kulkea voi jalan, pyörällä, meloen, soutaen tai yhtä hyvin julkisilla kulkuvälineillä tai autolla, jos liikkuminen on haasteellista. Pyhiinvaellusta voi myös tehdä esimerkiksi kirkon sisällä, virtuaalista materiaalia hyödyntäen tai vaikka nojatuolissa, mikäli omat jalat eivät kannata. Pyhiinvaellus yhdistää henkisen ja hengellisen matkan ja fyysisen kulkemisen. Matkan pituus ei kuitenkaan ole tärkeintä. Kotimaisissakin voi virkistyä, levähtää ja

kokea uutta. Pienikin pysähdys arjen keskellä voi olla merkitsevä. Vaeltaminen, luonnon havainnoiminen ja hengellisyyden äärelle hiljentymisen auttavat pohtimaan oman elämän kysymyksiä ja antavat uutta suuntaa. Yhteys syvimpään itseen ja luontoon tulee mahdolliseksi, kun keskittyy olemaan läsnä hetkessä ja avaa aistit havainnoimaan ympäristöä. Jokainen on tervetullut matkamaan omalla tavallaan.

Pyhiinvaellus on matka

Pyhiinvaellus on aina matka, jota tehdään aina myös sisäänpäin, syvyysuunnassa. Jo matkalle suostuminen on pyhää. Tämä erottaa pyhiinvaelluksen mistä tahansa vaelluksesta tai lenkistä. Matkalla syvyysuunnan lisäksi avaudutaan ulos kohti muita ihmisiä, kohti luontoa ja elämän salaisuutta. Matkaa tehdäänkin monessa suunnassa: eteenpäin polulla kohti toisia, sisäänpäin kohti itseä, ylöspäin kohti pyhää ja taaksepäin menneiden sukupolvien jalanjäljissä.

Enemmän kuin matka tietylle paikalle pyhiinvaellus on mielen matka, jossa rauhoitutaan ja avaudutaan kohti pyhää. Kati Jansa hyvin kuvaa: pyhä on salaisuus, pyhä on tässä, maallisen ja taivaallisen kohtaamispaikassa, minussa. Matkan varrella tullaan myös sinuiksi sen kanssa, ettei kaikkea voi kontrolloida ja voidaan päästää irti pyrkimyksistä. Usein pyhiinvaelluksella, varsinkin pidemmällä vaelluksella, rajat näkyvän ja näkymättömän maailman välillä tuntuvat ohenevan. Kelttiläiset kristityt puhuvat ohuista paikoista, joissa pyhä tulee erityisen lähelle.

Kristityille pyhiinvaellus saa syviä symbolisia merkityksiä, kun tarkastelee elämää pitkänä pyhiinvaelluksena ja kotimatkana. Niin kuin elämässäkin on yksittäisellä pyhiinvaelluksella alku, vaellus ja perille pääsy. Laajemmassa merkityksessä arjen voi ymmärtää olevan pitkää pyhiinvaellusmatkaa, jossa yksittäisen pyhiinvaelluksen voi ajatella olevan osa sitä. Luterilaiselle vaeltajalle tavoitteena ei ole kerryttää hyviä tekoja

ja lisätä omia ansioita, vaan pyhiinvaellus on oman hengellisen elämän hoitamista, syventämistä ja hiljaisuuden etsintää. Se on ruumiin rukousta ja kulkemista Jumalan antaman hengityksen rytmissä. Pyhiinvaellus on luomakunnan ihmettelyä, sen kokonaisvaltaista kunnioittamista ja asettumista tietämisestä ei-tietämiseen. Sen hyväksymistä, että jokaiselle päivälle riittävät sen päivän huolet. Pyhiinvaelluksella voi antautua Jumalan johdatukseen. Elämä on matka siihen ihmisyyteen, johon Jumala haluaa meidän kasvavan, kuvaa Suvielise Nurmi.

Pyhiinvaellus menetelmänä

Pyhiinvaellusta voi lähestyä myös menetelmänä. Sitä voi hyödyntää eri ikäisten, erilaisten kohderyhmien kanssa toteuttamalla esimerkiksi tietyn teemavaelluksen, rakentamalla yhdessä pyhiinvaelluspolkua, kulkeamalla esimerkiksi hautausmaalla tai jotain paikallista reittiä pitkin. Jumalanpalveluksen tai rippikoulun voi toteuttaa vaeltavana. Mitä kaikkea kir-

kosta löytyykään, kun tekee rauhassa kaikkia aisteja käyttäen kirkkotilassa pienen pyhiinvaelluksen? Millainen on nuorten suunnittelema ja toteutettava pyhiinvaellus? Mitä teemoja siihen kytkeytyisi? Voiko lasten kanssa lähteä pyhiinvaellukselle vaikka keppihevosilla? Pyhiinvaellus mahdollistaa keskustelun avauksen merkityksellisistä asioista ja tuo erilaisia yhteistyökumppaneita yhteen.

Pyhiinvaelluksella ihmettely kietoutuu tiiviisti luontoon ja luomakunnasta huolehtimiseen. Syvävireenä on luonnon pyhyden oivallus, luonnon monimuotoisuuteen tutustuminen ja sen kautta luonnon kirjon vaaliminen. Ihmettely herättää kunnioitusta, ja parhaimmillaan tiivis luontosuhde edistää vastuullista toimimista luonnon puolesta. Luonnon tutkimisen yhteydessä voi pohtia asioita, joilla voi omassa elämässä vaikuttaa luonnon hyvinvointiin. Pyhiinvaelluksen kautta luonto- ja ympäristösuhde voi vahvistua. Ekoteologi Pauliina Kainulainen nostaa esiin pyhyiden tajun ja sen

palauttamisen. Kokemuksen kautta syntyy merkitys ja sitoutuminen. Pyhyiden taju voi muuttua pieniksi arkisiksi oivalluksiksi ja teoiksi luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen eteen. Pyhiinvaelluksen kautta voi vahvistaa yhteyttä itsen, toisiin ja luontoon, luomakuntaan. Voi saada oivalluksen siitä, että kaikki teot kytkeytyvät toisiinsa. Jokaisen teon voi nähdä pisarana, josta syntyy merkitysten meri. Samalla voi vaalia yksinkertaisuuden ylellisyyttä ja kulkea kohti kohtuullisempaa, kestävämpää ja kunnioittavampaa tulevaisuutta.

**“Pyhiinvaelluksen
kautta voi
vahvistaa yhteyttä
itsen, toisiin
ja luontoon,
luomakuntaan.”**

Pyhiinvaelluksen seitsemän avainsanaa

Pyhiinvaelluksen kokonaisvaltaista ulottuvuutta voidaan kuvata pyhiinvaelluksen avainsanojen kautta. Avainsanat ovat ruotsalaisen pyhiinvaelluskonkarin ja papin, Pohjoismaiden vanhimman pyhiinvaelluskeskuksen Vadstenan perustajan, Hans-Erik Lindströmin muotoilemat. Avainsanoihin liitetään toisinaan myös pyhiinvaelluksen hengessä seitsemän symbolia. Yhdessä pyhiinvaelluksen avainsanat ja symbolit kertovat, mistä pyhiinvaelluksessa on kyse: matkanteosta pyhän äärelle.

Vapaus (vaellussauva)

Yksinkertaisuus (telta)

Huolettomuus (hattu)

Kiireettömyys (kengät)

Hiljaisuus
(simpukka tai viitta)

Jakaminen (laukku)

Hengellisyys/henkisyys
(lyhty tai risti)

Pyhiinvaelluskeskus

Suomen ensimmäinen pyhiinvaelluskeskus perustettiin kesällä 2021 Turun tuomiokirkkoon evankelis-luterilaisen kirkon ja Turun kaupungin yhteistyön pohjalta. Pyhiinvaelluskeskuksen kautta koordinoidaan suomalaisia pyhiinvaelluksia ja viestitään niistä. Keskuksen keskeisimpiä tehtäviä on koota pyhiinvaellustietoa ja materiaalia mahdollisimman helposti löydettävään ja saavutettavaan muotoon. Tärkeää on myös verkottaa erilaisia toimijoita yhteen ja vahvistaa suomalaista pyhiinvaelluskenttää.

■ Lisätietoa: www.pyhiinvaellus.fi

Miksi kehittää omia mobiilireittejä?

Eri puolilla Suomea risteää jo laajasti erilaisia pyhiinvaellusreittejä ja polkuja. Tänä päivänä suurimman osan pyhiinvaellusreiteistä löytää myös mobiilisovelluksista eikä printatulle kartalle ole aina välttämättä tarvetta. Mobiilisovelluksen avulla voi lähteä omatoimisesti pyhiinvaellus-

le silloin, kun itselle parhaiten sopii. Reittikartta sekä pysähdyspaikkojen tekstit ja harjoitteet kulkevat kätevästi älypuhelimessa. Tampere on ollut mobiilireittien teossa edelläkävijänä. Siellä on tehty jo kolmekymmentä mobiilipyhiinvaellusta.

Suomalaisten reittien pituudet vaihtelevat muutaman kilometrin mittaisista usean sadan kilometrin mittaisiin Suomea halkoviin reitteihin. Pyhiinvaellukset kestävät parista tunnista useisiin viikkoihin.

Pyhiinvaellusreittiä luodessa voi tehdä luontevaa yhteistyötä erilaisten toimijoiden kanssa. Yhteinen projekti voi toimia sillanrakentajana esimerkiksi paikallisten luonto- ja liikuntayhdistysten, partiolaisten, marttojen, kotiseututoimijoiden, kunnan tai kaupungin liikunta-, kulttuuri- ja vapaa-aikatoimijoiden, matkailutoimijoiden (esim. Visit -toimijat) sekä palveluiden tuottajien välillä. Yhteiselle reitille on vaivattomampaa luoda erilaisia vaellustapahtumia ja tilaisuuksia. Pyhiinvaelluksen kautta

voidaan myös tavoittaa uusia kohderyhmiä ja tarjota mahdollisuutta esimerkiksi vapaaehtoistyölle.

Tämän oppaan tarkoitus on helpottaa reittien tekemistä suunnittelevien työtä. Olisi hienoa nähdä pyhiinvaellusten kattavan tulevaisuudessa koko Suomen! Oppaassa käydään läpi, miten reittejä voi laatia, ja mitä asioita niiden suunnittelemisessa ja käytännön toteutuksessa kannattaa ottaa huomioon. Prosessi ei ole vaikea, mutta sisältää monia vaiheita, joita on hyvä miettiä etukäteen. Iloa ja siunausta työllesi!

“Tämän oppaan tarkoitus on helpottaa reittien tekemistä suunnittelevien työtä.”

2 AJATUKSESTA ALKUUN

Idea pyhiinvaelluksen tekemiseen voi lähteä monesta eri suunnasta. Kimmokkeena voi toimia jokin erityinen paikka luonnossa tai kulttuuriympäristössä, tai halu käsitellä pyhiinvaelluksen avulla tiettyä teemaa. Pyhiinvaellusreitti tarjoaa ihmisille uudenlaista tapaa harjoittaa hengellisyyttä ja tekee myös lähiympäristöä tutuksi. Aloitteentekijänä voi olla kuka tahansa. Sen tekeminen voi olla vapaaehtoistoimintaa tai osa palkkatyötä. Reitit voivat kulkea niin luonnossa kuin kaupunkiympäristössäkin.

Ennen oman reitin tekemistä kannattaa tutustua olemassa oleviin reitteihin sekä mobiilisti että paikan päällä. Niistä saa ideoita reitin toteutukseen. Eniten mobiilipyhiinvaellusreittejä on tehty Nomadi-sovellukseen. Reitteihin voi tutustua nettiosoitteessa <https://citynomadi.com> tai lataamalla Nomadi -sovelluksen ja kirjoittamalla hakusanaksi pyhiinvaellus tai pilgrim.

Osa pyhiinvaellusreiteistä löytyy esimerkiksi Outdoor active -karttapalvelusta <https://www.outdooractive.com>

[com/fi](https://www.outdooractive.com) tai Google Maps -karttapalvelusta. Outdoor activea käyttää ainakin Pyhän Olavin merireitti. Se soveltuu hyvin pitkien reittien työstämiseen ja erilaisiin teemoiteltuihin ratkaisuihin. Google Mapsissa on myös joitain pyhiinvaellusreittejä rakennettuna.

Tässä oppaassa on keskitytty Citynomadin reittien työstämiseen ja ohjeet ovat tästä näkökulmasta.

Projektia käynnistettäessä on hyvä pohtia seuraavia kysymyksiä:

Minkälainen reitti on tarkoitus tehdä?

Minne reittiä ollaan tekemässä? Kenelle se on tarkoitettu? Onko reitillä jokin teema? Kuinka pitkä reitistä tehdään? Kuljetaanko se kävellen, pyörällä tai jotenkin muuten? Mihin sovellukseen reittiä tehdään? Reittien pohjana kannattaa hyödyntää olemassa olevia ulkoilureittejä tai -reitistöjä. Huomioitava on, että vaikka pyhiinvaellusreitin rakentaisi ole-

massa olevalle ulkoilureitille, täytyy esimerkiksi maanomistajiin olla yhteydessä ja kulkemista on sovittava mieluiten kirjallisesti jos reitti kulkee yksityisteitä tai pienemmillä poluilla tai luonnon keskellä.

Ketkä ovat projektin takana ja rahoittavat sitä?

Projektin taustaorganisaationa ja rahoittajana voi olla esimerkiksi paikallisseurakunta, seurakuntayhtymä tai jokin muu toimija. Kustannuksia voidaan myös jakaa eri tahojen kesken. Rahoituksen hakemista varten on tarpeen olla ainakin alustava projektisuunnitelma. Projektisuunnitelman mallipohja löytyy oppaan luvusta Ideoita ja materiaalia. Ellei aloite pyhiinvaellusreitin tekoon lähde seurakunnasta, seurakuntaan (kirkkoherraan) kannattaa olla heti ideointivaiheessa yhteydessä. Seurakunta voi antaa projektiin sekä ammattiosaamista että rahoitusta. Olennaista on huomioida reitin vuosittaiset ylläpitokustannukset ja rahoittajan sitoutuminen siihen tieksi ajaksi.

Minkä verran projekti tulee maksamaan?

Mobiiliipyhiinvaellusreitistä kertyy kustannuksia riippuen toteutustavasta. Budjetissa on syytä huomioida mobiilisovelluksen hinta, reitin mahdollinen merkitseminen maastoon, mahdolliset kieliversiot, projektin tekemiseen käytetyt työtunnit sekä tiedotus ja julkaisu.

Esimerkiksi Helsingissä yhden Town-pyhiinvaellusreitin kustannukset:

1750 € + ALV reitin avaaminen

Nomadi-sovelluksessa (hinta riippumaton reitin pituudesta)

350 € + ALV vuosittainen maksu reitin ylläpidosta mobiilisovelluksessa

300 € esitteiden painatus

50 € julkistamistilaisuuden tarjoilut

20 € postilaatikko paperiohjeille reitin alkuun, paperiohjeiden kopiointi, mainoksen kopiointi ja laminointi

ilmoitustauluille

Työtunnit menivät opiskelijan harjoittelutunneista, seurakuntapastorin, tiedottajien ja seurakuntayhtymän työntekijöiden työajasta sekä vapaaehtoisuuden kautta. Työtunteja kertyi useita satoja.

Keiden vastuulla projekti on ja ketkä osallistuvat sen tekemiseen?

Jakamalla tehtäviä ja vastuualueita projektissa työ helpottuu. Joukkoviemällä todennäköisesti lopputuloskin on parempi. Projektista kiinnostuneiden kesken sovitaan kuka vastaa projektin koordinoinnista, rahoituksen järjestämisestä, sisällöstä ja teknisestä toteutuksesta. Jo alussa kannattaa myös sopia, ketkä hoitavat tiedotuksen ja kuka ottaa vastuun reitin ylläpidosta sen valmistumisen jälkeen. Kannattaa myös pohtia, miten reitin kokonaisuuteen voisi sitouttaa ja osallistaa vapaaehtoisia.

Mikä projektin aikataulu on?

Pyhiinvaelluksen tekemiseen kannattaa varata riittävästi aikaa. Projektiin kuluu yllättävän paljon työtunteja. Tehtäviin voi myös mennä aikaa suunniteltua pidempään tai asiat saattavat jumiutuvat ulkoisista syistä. Kesällä yhteistyökumppaneita voi olla vaikeampi tavoittaa kuin loma-aikojen ulkopuolella, ja lupa-asiat helposti venyvät hallinnollisissa organisaatioissa. Aikaa Helsingin py-

hiinvaellusreittien teossa meni muun työn ohella puoli vuotta.

Esimerkki työtuntien arvioinnista projektisuunnitelmassa.

Esimerkissä työntekijän 1 vastuulla ovat kirjalliset työt, valokuvat ja reitin vieni Citynomadiin vieni.

Työntekijällä 2 on päävastuu reitin sisällöstä.

Työntekijä 3 on tiedottaja. Työtuntien arviointi on haastavaa, ja aikaa menee helposti suunniteltua enemmän.

“Ohessa työtuntien arvioinnista projekti-suunnitelmassa.”

Tarvittava työaika arviolta:	Työntekijä 1	Työntekijä 2	Työntekijä 3
Projektsuunnitelma	5	2	
Kokoukset	5	5	
Sähköpostit	4	2	
Reitin suunnittelu paikan päällä	4	4	
Sisällön tarkempi suunnittelu	7	10	
Pysähdyspaikkojen valmistelu	3	8	
Kartat	1		8
Valokuvaus ja kuvien käsittely	4		
Tekstien äänitys	2	2	
Citynomadi	8		
Opasvihkosen teko	8	1	
Tiedotus	8	6	16
YHTEENSÄ:	59	40	24

3 KÄYTÄNNÖN TOTEUTUS

Reitti ja sen sisältö

Työryhmä

Reitin suunnitteluun kannattaa koota työryhmä, jossa on sekä paikallis- ja historiatuntemusta että hengellisen ohjauksen osaamista. Reitin pituuden ja sisällön määrittävät sen kohderyhmä ja tarkoitus. Kenelle reittiä suunnitellaan? Mitä pyhiinvaeltajalle halutaan sisällön avulla viestiä? Onko reitillä jokin tietty teema? Tampereelle on tehty pyhiinvaelluksia esimerkiksi sureville, kouluikäisille ja opiskelijoille. Psalmivaellus, rakkauten pyhiinvaellus ja (työ)hyvinvoinnin pyhiinvaellus puhuttelevat kukin eri tavoin tässä ajassa. Aurajoen pyhiinvaelluksilla on mukana historiatietoa, kontemplaatiotekstejä ja keskiaikaan sijoittuvat fiktiiviset tarinat. Mukana ovat olleet sisältöä tuottamassa arkeologi ja kulttuurituottaja yhteistyössä pyhiinvaelluskeskuksen kanssa.

Reitti ja sen saavutettavuus

Reitin voi suunnitella kuljettavaksi kävellen, pyöräillen, meloen tai vaika

autolla. On myös hyvä pohtia reitin esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Miten reitti palvelee niitä, joiden on vaikea liikkua, tai joilla on aistirajoitteita? Helppokulkuinen reitti hyvien liikenneyhteyksien päässä voi tavoittaa enemmän kulkijoita. Pieniä polkuja luonnossa kulkeva reitti voi kuitenkin olla tunnelmallisempi ja saada vaeltajalle kokonaisvaltaisemman kokemuksen pyhiinvaelluksesta.

Ensin kannattaa suunnitella reitin lähtö- ja päätepisteet sekä hahmotella reittiä kartan avulla. Pysähtymispaikoiksi voi ottaa esimerkiksi kauniita luontokohteita, kirkkoja, kulttuurihistoriaa, taidetta tai hautausmaita. Käykää sen jälkeen sisältötyöryhmän kanssa kulkemassa reittiä pyhiinvaeltajan tavoin. Rukous, hiljentymisen ja keskittyminen reittiin ja sen ympäristöön virittävät vastaanottamaan reitin varrella heräviä ajatuksia. Kirjoittakaa tai nauhoittakaa ajatuksia talteen, ja suunnitelkaa pysähdyspaikkoja niiden pohjalta. Sisältötyöryhmän kannat-

taa tavata useamman kerran, jotta ajatukset ehtivät muhia, ja reitti saa aikaa löytää oikean muotonsa.

Laita reitillä kulkiessa muistiin pysähdyspaikkojen tarkat koordinaatit. Ne voi tarkistaa pysähdyspaikalla Google Maps-sovelluksella painamalla pitkään sijainnin osoittavaa merkkiä. Ota pysähdyspaikoilta ja reitin varrelta myös valokuvia, joita voi käyttää pyhiinvaellussovelluksessa ja tiedotuksessa.

Erilaiset reittiesimerkit työn apuna

Sisällön suunnittelun avuksi on olemassa monenlaista virikekirjallisuutta ja -materiaalia. Toisia reittejä kannattaa tutkia ja benchmarkata sillä ajatuksella, että mikä omaa työryhmää ja tarkoitusta palvelee parhaiten. Oppaan lopussa on kirjoja ja linkkejä, joista voi olla hyötyä. Pohtikaa myös, miten hengellisyys/henkisyys tuodaan sisällössä esiin. Maamme on yhä moniarvoisempi, ja tämän päivän hengellisille etsijöille perinteiset kristilliset ilmaisut voivat olla vieraita. Toisaalta moni voi odottaa

pyhiinvaelluksen olevan kristillinen. Yksi mahdollisuus on erottaa sisältöä sovelluksessa eri sivuille tai erillisiin äänitiedostoihin. Näin on tehty esimerkiksi Uutelan pyhiinvaelluksella Helsingissä ja Aurajoen pyhiinvaelluksilla. Pysähdyspaikoilla on ensin yleinen mielen hiljaisuuteen sekä luonnon äärelle virittävä osio, jonka jälkeen kulkija voi valita syventääkö ajatuksia vielä kristillisellä osiolla. <https://citynomadi.com/route/9ea41abc-0fa1e70661c089f6e7b0c8d4>

Aurajoen pyhiinvaelluksilla jokainen sisältö (historia, kontemplaatio ja tarina) on jaettu omille sivuilleen. Historia aloittaa, kontemplaatio on toisena ja tarina viimeisenä. <https://citynomadi.com/route/?keywords=aurajoen+pyhiinvaellukset>

Kieliversiot

Reittien sisältöä suunniteltaessa kannattaa huomioida kieliversiot. Halutaanko sisällöt yhdellä kielellä vai useammalla? Osa reiteistä on kahdella tai kolmella kielellä, jolloin

sisällön suunniteluun menee enemmän aikaa, mutta silloin se tavoittaa ja palvelee laajempaa kohderyhmää. Pohdittava on myös kuka käännöstyöt tekee jos omassa työryhmässä ei ole osaamista kääntää sisältöjä toiselle kielelle. Kieliversiot saa tehtyä samaan reittiin ja kielen valinta käyttäjälle tapahtuu reitin reunassa olevasta lipusta.

Katso esimerkiksi Nuuksion pieni luontopyhiinvaellus, Elämän virtaus – Tammerkosken pyhiinvaellusreitti tai Aurajoen pyhiinvaellukset Pietarin polku:

<https://citynomadi.com/route/?-keywords=pyhiinvaellus>

Reittien tarinallistaminen

Reittien tarinallistaminen on hyvä keino saada mukaansatempaavaa sisältöä, joka johdattaa kulkijaa koko reitin ajan. Onnistuneen tarinallistamisen kautta reitti erottuu muista reiteistä ja sen avulla voi sama reitti palvella esimerkiksi lapsia ja aikuisia. Aurajoen pyhiinvaellusreittien Helenan ja Pietarin polut ovat hyvä esi-

merkki toimivasta tarinallistamisesta. Reitin fiktiiviset keskiaikaiset hahmot, Helena ja Pietari, elävöittävät Turun seudun historiaa tarinallisessa muodossa ja johdattelevat kulkijaa eteenpäin koko pyhiinvaellusreittien ajan.

Reitin tarinallistaminen kannattaa aloittaa miettimällä kenelle reittiä tehdään sekä minkälaisia aineksia voi jo olemassa olevasta ympäristöstä nostaa osaksi tarinaa. Mikä juuri tässä kohteessa on ainutlaatuista, jota kannattaisi sisällyttää tarinaan? Vuodenaikojen mukaan muuttuva luontoympäristö voi parhaimmillaan tuoda lisämaustetta tarinaan. Myös reitin ympärivuotisuuden huomioiminen helposti nostaa reitin käyttäjämääriä, kun kävijämäärät eivät rajoitu pelkästään kesäsesonkiin. Tarinallistamisessa on syytä miettiä, onko tarina täysin fiktiota vai kenties jotain paikan historiasta jalostuvaa puolifiktiota. Minkälaisia hahmoja tarinaan liittyy ja minkälaista dialogia hahmojen välille voisi syntyä? Hyvien hahmojen

luspassi, johon voi halutessaan kerätä leimoja matkan varrelta. Vaikka pyhiinvaelluksessa ei ole tarkoituksena suorittaminen, on leimojen kerääminen passiin kuitenkin mukava aktiviteetti, josta jää vaeltajalle matkamuuisto. Pyhiinvaelluspasseit voivat löytyä joko sovituista seurakunnan tiloista, pyhiinvaellusreitien varrelta löytyvistä infolaatikoista tai netistä.

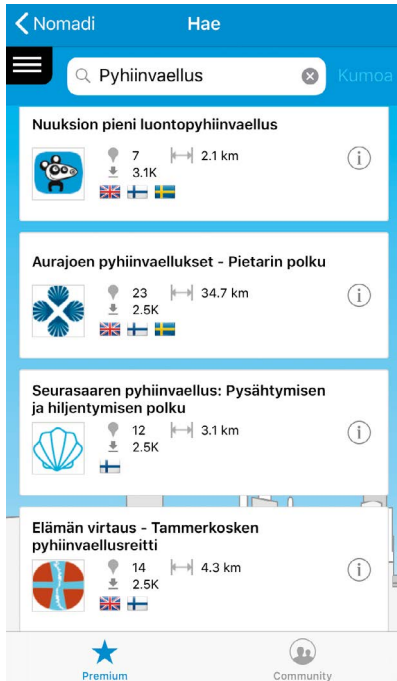
Reitin testaaminen

Ennen lopullista toteutusta ja julkaisua sovelluksessa reittiä ja sen sisältöä kannattaa testata. Testivaiheessa reitti voi olla paperimuodossa. Testausryhmässä on hyvä olla mukana erilaisia kulkijoita; ihmisiä eri ikäryhmistä ja hengellisistä taustoista. Heiltä voi pyytää palautetta esimerkiksi sähköpostitse tai sanallisesti, mikäli testaus tehdään ohjatusti ryhmässä. Ennen reitin julkaisua on hyvä testata myös tekninen toimivuus. Citynomadissa sisään kirjautuneet käyttäjät (eli ne, joilla oikeus muokata reittiä), voivat testata reittiä muuttamalla reitin näkyvyyden asetuksissa listaamattomaksi.

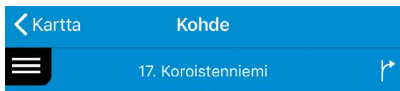
Tekninen toteutus

Mobiilipyhiinvaelluksen toteuttamiseen on erilaisia sovelluksia. Eniten reittejä on toteutettu tamperelaisen Citynomadin Nomadi-sovelluksella. Sovellus on helppokäyttöinen niin pyhiinvaelluksella kulkijalle kuin reitin tekijällekin. Reitin tekoon perehdytetään tilauksen teon jälkeen alle tunnin kestävässä Webinaarissa. Nomadi-sovelluksessa on erilaisia vaihtoehtoja. Maksulliset premium-reitit ovat yhteisöille ja yrityksille. Maksuton yhteisöpuoli on tarkoitettu vain yksityishenkilöille. Maksullinen puoli tarjoaa laajat näkyvyysmahdollisuudet sekä tarkan tilastoseurannan reitin avauksista. Käyttäjille voi myös lisätä reitille palautelomakkeen.

Reitin toteuttamiseen ja ylläpitoon pitää varata Premium-reitti, jolle voi ladata tekstiä ja kuvia sekä halutessa äänitteitä ja videota. Helsingin pyhiinvaelluksilla Uutelassa ja Seurasaarella sekä Aurajoen pyhiinvaelluksilla pysähdyspaikkojen tekstit

Nomadi-sovellus älypuhelimella.

Koroistenniemen historiaa

Koroisten pyhiinvaelluslaatikko löytyy ilmoitustaululta, saavuttaessa Koroistenniemelle.

Kuuntele tästä, tai lue teksti:

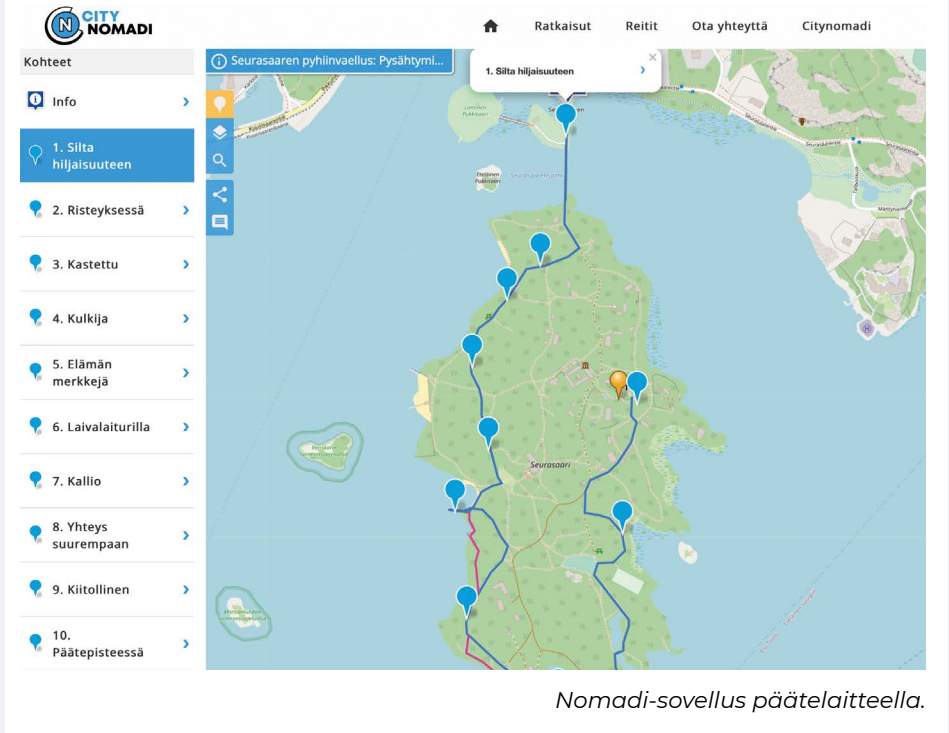
Nomadi-sovellus älypuhelimella.

ovat äänitteinä. Tekstit voi kuitenkin halutessaan myös lukea.

Helsingin reitit: <https://citynomadi.com/route/?keywords=pyhiinvaellus%20helsinki>.

Äänitteen huonona puolena on se, että sisällön muuttaminen ja päivittäminen on vaikeampaa. Jos tekstiä päätetään nauhoittaa, on hyvä miettiä missä nauhoitus tehdään, mitä se maksaa ja kuka sen voi tehdä. Nomadi toimii, vaikka kenttä olisi huono. Reitit voi ladata etukäteen älylaitteelle, jolloin ne toimivat myös offline ja kun puhelin on lentokonetilassa. Oma sijainti ja kohteet aktivoituvat riippumatta siitä, onko netti päällä vai ei. Käyttäjät voi ohjata jo reitin esittelyssä lataamaan reitin omalle puhelimelle ja laittamaan puhelimen halutessa lentokonetilaan, jolloin pysähtyminen ja rauhoittuminen pyhiinvaelluksen äärelle voi olla helpompaa kuin jos puhelimeen tulee ilmoituksia, viestejä ja puheluita vaelluksen aikana.

Pyhiinvaellusten tekniseen toteu-

tukseen on myös maksuttomia vaihtoehtoja. Reitin voi tehdä esimerkiksi GoogleMapsiin MyMaps-toiminnol-

la. Myös GoogleMapsiin pysähdyspaikoille voi laittaa tekstejä, kuvia ja videoita Youtubesta sekä linkit-

tää äänitiedostoja. Offline-toiminto mahdollistaa tässäkin reitin lataamisen etukäteen, jolloin palvelua pystyy käyttämään myös ilman internetiyhteyttä. Siinä ei kuitenkaan pysty seuraamaan kävijätilastoja, ja reitit ovat vaikeammin löydettävissä kuin Nomadista, jossa on jo runsaasti pyhiinvaellusreittejä.

Musiikki ja tekijänoikeudet

Musiikin lataamisessa mobiilipyhiinvaellusreitille tulee huomioida tekijänoikeudet. Helpolla pääsee, jos musiikkia soitetaan tai lauletaan itse reitin äänitiedostoissa. Silloin ei tarvita lupia. Samoin, jos sovelluksen käyttäjä ohjataan kuuntelemaan musiikkia johonkin lisensoituun palveluun (Youtube, Spotify tms.), ei luvista tarvitse huolehtia. Tällä toteutusvaihtoehdolla hoituvat sekä musiikin esittämiseen että äänitteeseen liittyvät oikeudet. Levy-yhtiöillä on sopimukset suurimpien palveluiden kanssa. Youtubessa kappaletta ei kuitenkaan

välttämättä pääse kuuntelemaan ilman mainoksia. Tietyn kappaleen kuunteleminen ei myöskään onnistu Spotifyssa, jos kuuntelijalla ei ole maksullista Spotifyta.

Mikäli musiikkia halutaan soittaa sovelluksessa suoraan ilman linkkiä muuhun palveluun, tarvitaan luvat sekä musiikin käytöstä Teostolta että äänitteen käytöstä levy-yhtiöltä. Seurakunnilla tai seurakuntayhtymällä voi olla Teoston mediapienlupa, joka kattaa musiikin käyttöluvut seurakunnan toiminnassa. Tällöin Teostolta ei tarvita erillistä lupaa musiikin esittämiseen. Äänitettä hallinnoivalta levy-yhtiöltä täytyy kuitenkin kysyä lupa tietyn äänitteen käyttöön. Levy-yhtiö voi kieltää äänitteen käytön tai määritellä sille hinnan.

Näiltä alustoilta äänitteitä voi käyttää ilman lupaprosessia:
<http://hymnet.fi> Kansainvälisen kirkon lauluja jumalanpalveluselämän tueksi
<https://virsikirja.fi> Virsikirja verkossa

Reitin merkitseminen maastoon

Espoon Nuuksiossa pyhiinvaellusreitti on merkitty puisilla tolpile, joissa on tunnuksena simpukan kuva. Myös pidemmät pyhiinvaellusreitit esimerkiksi Pyhän Olavin merireitti ja Henrikin tie on merkitty maastoon. Reitin merkitseminen maastoon voi helpottaa kulkijoita ja saattaa pyhiinvaellukselle sellaisiakin ulkoilijoita, jotka eivät ole varta vasten tulleet pyhiinvaellukselle. Reitin merkitseminen ei ole kuitenkaan välttämätöntä. Tolppien pystytys ja maanomistajien kanssa neuvotellut sopimukset tekevät pyhiinvaellusreitin teosta hiukan mutkikkaampaa ja kalliimpaa. Maastossa näkyvät rakenteet edellyttävät lupaa maanomistajalta, esimerkiksi kaupungilta. Lupa voi olla helpompi saada myöhemmin, kun reitin käyttöä voi perustella kävijämäärillä. Tampereella ja Helsingissä reittejä ei ole merkitty maastoon. Helsingissä näistä lupa-asioista vastaa kaupunkiympäristön Alueiden käyttö ja valvonta.

Heiltä anottiin myös lupa postilaatikoiden pystytykseen reittien alkuun, joista reittiohjeita voi lainata paperiversioina. Aurajoen pyhiinvaellusreittien postilaatikoiden kiinnityksessä on hyödynnetty olemassa olevia rakenteita esimerkiksi infotauluja. Tällöin lupia neuvoteltiin mm. Metsähallituksen ja Museoviraston kanssa.

Valmiin reitin julkaiseminen ja tiedotus

Reitin julkaiseminen Citynomadissa tehdään yksinkertaisesti vaihtamalla reitin asetuksissa näkyvyys julkiseksi. GoogleMapsissa reitti julkaistaan painikkeesta Jaa -> Julkinen: Kaikki internetissä voivat löytää ja käyttää. Julkistus voidaan tehdä näkyväksi käyttäjille ja/tai medialle tarjottavalla avajaistilaisuudella.

Tiedotusta kannattaa suunnitella jo projektin alussa ja varata siihen budjettia. Tehdäänkö reiteistä esite tai mainosvideo? Millä some-kanavilla reittejä nostetaan esiin? Mille internet-sivuille tietoa reiteistä laitetaan? Ainakin paikallisen seurakunnan sivut sekä Pyhiinvaellus Suomi -sivusto www.pyhiinvaellussuomi.fi ovat tärkeitä. Reittien valmistumisesta kannattaa tehdä tiedote. Etenkin paikallislehdet ja muut yhteistyökumppanit esim. kristillinen media voivat kiinnostua pyhiinvaellusreiteistä, jos jutun tekeminen tehdään

heille helpoksi hyvällä tiedotteella. Tiedotukseen tarvitaan hyvää kuvamateriaalia. Kuvissa on hyvä olla myös ihmisiä, koska se kiinnittää paremmin yleisön huomion. Kuvien käyttöön tulee olla sekä kuvaajan että kuvattavien luvat.

Tiedotus ja viestintä on tärkeää reitin julkistamisessa. Seurasaaren ja Uute- lan reittejä tehdessä havauduimme tiedotukseen liian myöhään. Siihen olisi pitänyt budjetoida alusta lähtien sekä aikaa että rahaa. Saimme kuitenkin onneksi lyhyelläkin varoitusajalla mukaan useita tiedotuksen ammattilaisia (yhteistyöseurakunnista, Sininauhaliitosta ja Helsingin seurakuntayhtymästä), jotka ottivat vastuuta tiedotteen levittämisestä, tiedottamisesta verkossa ja somessa sekä esitteen teosta. Jos työnjakoa oltaisiin tehty hyvissä ajoin, vastuuta olisi voinut jakaa tasaisemmin. Tiedotuksen kannalta haaste on kuitenkin se, että reitin tekijät ovat parhaiten perillä siitä, mistä on kyse. Käytimme tiedotukseen kymmeniä tunte-

ja. Teimme tiedotteiden ja esitteiden sisältöä ja itse tiedotusta omien kontaktiemme kautta. Olimme kuvaamassa poluista tehtyä videota ja suoramarkkinoimassa polkuja reitien varrella. Alkukuukausien parin tuhannen kävijän piikki perustui pitkälti monipuoliseen tiedotukseen. Saimme myös paljon ilmaista palstatilaa esim. Helsingin sanomien, iltapäivälehtien ja ilmaisjakelulehtien Minne mennä –palstoilla. Koemme, että tiedotus on kokonaisuuden kannalta ratkaisevan tärkeää ja tavalliseen mediaan kannattaa panostaa.

Julkistamisvaiheen tiedotuksen lisäksi on hyvä miettiä, miten reitti tavoittaa ihmiset myös alkuinnostuksen jälkeen. Asiaa voi ylläpitää ihmisten mielissä järjestämällä reitille säännöllisesti ohjattuja pyhiinvaelluksia tai esimerkiksi päiviviyksillä sosiaalisessa mediassa. Paikallisiin matkailutoimijoihin kannattaa olla yhteydessä ja pohtia yhdessä voisivatko pyhiinvaellusreitit näkyä matkailusivustoilla.

4 REITIN KÄYTTÖ JA YLLÄPITO

Reitin muokkaaminen aika ajoin uudistaa kokemuksen jo reitin läpikäyneillekin. Projektissa on hyvä sopia kuka vastaa ylläpidosta. Sama henkilö voi seurata reitin kävijämääriä, mikäli se on käytettävissä sovelluksessa mahdollista.

Tampereella mobiilipyhiinvaelluksia tehdään paljon ohjatusti. Niille, joille hiljaisuuteen laskeutuminen ja meditaatio ovat vieraita, pyhiinvaellukseen

voi olla helpompi tutustua ohjatusti. Pyhiinvaelluksen kulkeminen ryhmässä tuo myös pyhiinvaellukseen joukkovoimaa. Hiljaisuuden kokeminen yhdessä voi olla voimauttavaa. Ohjaajana voi toimia vapaaehtoinen, seurakuntapappi, diakoni tai joku muu, jolla on kokemusta pyhiinvaelluksista ja hengellisestä ohjauksesta. Hiljaisuuden Ystävät ry järjestää joka toinen vuosi pyhiinvaelluskoulutusta (5 op), joka soveltuu monien eri alojen ihmisille.

5 LOPUKSI

Pyhiinvaellus sopii ihan kaikille. Eri-ikäiset ja erilaiset ihmiset voivat yhdessä lähteä vaeltamaan itselleen sopivalla tavalla. Pyhiinvaelluksella ei tarvitse suorittaa mitään vaan voi laskeutua ottamaan vastaan, kokemaan ja ihmettelemään. Siinä koko keho hiljaisesti rukoilee, liike tuo lepoa ja ajatukset tasaantuvat. Kulkeamisen vaikutukset ja matkalla koettu usein jäsentyy vasta vaelluksen jälkeen. Toisinaan pyhiinvaellukselta voi saada isojakin oivalluksia. Yhdessä koettu hiljaisuus voi olla vaikuttavaa. Pyhiinvaellus voi olla väylä kristillisen spiritualiteetin äärelle.

Juuri nyt koetaan pyhiinvaelluksen uutta tuleamista. Laajasti niin vaeltajat kuin erilaiset toimijat ja organisaatiot ovat kiinnostuneita pyhiinvaelluksesta. Tässä on mahdollisuus myös toimijoille luoda ja kehittää erilaisia reittejä. Olemassa olevalle reitille on vaivattomampaa järjestää erilaisia tapahtumia ja yhteisiä vaelluksia, eri teemojen, kirkkovuoden tai vuodenaikojen mukaan. Voisiko

pyhiinvaellus toimia tulevaisuudessa pysyvämpänä osana esimerkiksi kirkon työtä tai olla osa rakenteita, toimia menetelmänä ja toimintatapana ihmisten kohtaamisessa?

Jos pyhiinvaellus ja reitin työstäminen kiinnostaa, kokoa mukaan pieni työryhmä ja lähde mukaan. Reittityö itsessään on matka itseen ja antoisaa myös reitin toteuttajille.

Pax et Bonum! Rauhaa ja hyvää pyhiinvaellustyölle!

**“Pax et Bonum!
Rauhaa ja hyvää
pyhiinvaellus-
työlle!”**

6 IDEOITA JA MATERIAALIA

Kirjallisuutta ja linkkivinkkejä

- > Citynomadi -reittialusta: <https://citynomadi.com>
- > Elonheimo, Kalle. Pieni pyhiinvaelluskirja. Kirjapaja (2012).
- > Elämä pyhiinvaelluksena. Raamattumietiskelyitä vuoden jokaiselle kuukaudelle. (Suomen Piiphiaseuran, Hiljaisuuden ystävien ja Pyhiinvaellus-Tampere -hankkeen yhdessä tuottama materiaali.)
https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/piplia/2017/03/meditaatio_17_spreads.pdf
- > Engström, Katarina (säv.), Ahola Elina ja Miika (san): Pyhiinvaellusmessu. Uudenlainen jumalanpalvelus kaikille elämän pyhiinvaeltajille. LK-kirjat (2011).
- > Jansa, Kati (toim) Pyhiinvaellus. LK-kirjat (2011). Kirjaan liittyy Pyhiinvaellus-vihkonen, jossa rukouksia, lauluja ja raamatunkohtia.
- > Nuuskion pieni luontopyhiinvaellus
<https://www.espoonseurakunnat.fi/luontopyhiinvaellus>
- > Outdooractive reittialusta: <https://www.outdooractive.com/fi>
- > Pyhiinvaelluksen mietiskelymateriaali (Piiphiaseura). Seitsemän avainsanaa mietiskelyn tueksi. <https://agricola.fi/pyhiinvaellusmateriaali>
- > Pyhiinvaelluskortit (Piiphiaseura): <https://pipliakauppa.fi/products/agricola-kortit>
- > Pyhiinvaellus Helsinki <http://www.hiljainentila.fi/pyhiinvaellushelsinki>
- > Pyhiinvaellus on hiljaisuuden löytöretki -materiaali. Klikkaa materiaaliin [tästä](#).
- > Pyhiinvaellus Suomi www.pyhiinvaellussuomi.fi
- > Pyhiinvaellus Tampere
<https://www.pyhiinvaellustampere.fi/sivustot/pyhiinvaellustampere>
- > Tarinakone: Reittien kehittämiswebinaarisarja – syksy 2021 — Ellare
<https://www.ellare.fi/blogi/reittien-kehittamiswebinaarisarja>

*Laajempi kirjallisuus pyhiinvaellus- ja luontohengellisyyskirjallisuudesta
Pyhiinvaellus Suomen sivuilla*

Projektin nimi Esim. Pyhiinvaellusreitti paikkaan X

Projektsuunnitelman laatijat

Projektin tausta ja tarve Selvitys siitä, miksi projekti käynnistetään. Miksi pyhiinvaellus on tarpeellinen?

Kohderyhmä Kenelle pyhiinvaellusreitti on tarkoitettu?

Tavoite ja muoto Mikä projektin tavoitteena on? Minkälainen pyhiinvaellusreitti on tarkoitus tehdä ja toteuttaa?

Ympäristö Kuvataan ympäristöä, johon pyhiinvaellus on tarkoitus tehdä.

Projektin henkilöstö ja heidän tehtävänsä

Kuka on vastuussa mistäkin: projektin koordinointi, reitin sisällön laatiminen, tekninen toteutus, tiedotus. reitin ylläpito

Yhteistyökumppanit

Projektin tekemiseen voi saada apua ja tukea eri organisaatioista.

Aikataulu Kuvataan projektin aikataulu.

Viestintä Suunnitelma tiedotuksesta julkistamisvaiheessa ja sen jälkeen.

Kustannukset Laskelma kustannuksista: sovellus ja sen käyttö, työtunnit, tiedotusmateriaalit jne.

Resurssit Minkä verran projektiin on käytettävissä työtunteja ja budjettia?

Riskianalyysi Mahdolliset riskit ja niiden todennäköisyys. Riskien ennaltaehkäisy ja toimenpiteet, jos ne toteutuvat.

Arviointi

Miten reittien käyttäjiltä kerätään palautetta ja miten reitin käyttöä seurataan?

**“Käännä katseeni
kauas kaikesta turhasta,
anna minun elää ja
kulkea sinun tietäsi.”**

Ps. 119:37

Pyhiinvaellus Suomi

Sininauhaliitto